

สรุปผลการเสวนาในโอกาสครบรอบ 3 ปี พ.ร.บ. ซ่อมทรมาณและอุ้มหาย
เพื่อขับเคลื่อนประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทรมาณฯ
ตามข้อมติสมัชชาสิทธิมนุษยชน ประเด็นสิทธิในกระบวนการยุติธรรม
วันที่ 25 - 26 กุมภาพันธ์ 2569
ณ โรงแรมราม่า การ์ดैन ถนนวิภาวดี รังสิต กรุงเทพมหานคร

1. ความเป็นมา

ประเด็นสิทธิในกระบวนการยุติธรรมเป็นนโยบายสำคัญของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ซึ่งได้ขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องผ่านข้อมติสมัชชาฯ ร่วมกับภาคีเครือข่ายตั้งแต่ปี พ.ศ. 2565 โดยมุ่งส่งเสริมการบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมาณและการกระทำที่บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 ให้มีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์และสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน ภายหลังจากการบังคับใช้กฎหมายครบ 3 ปี กระบวนการยุติธรรมของไทยมีพัฒนาการชัดเจน โดยเฉพาะในขั้นตอนการจับกุม ควบคุมตัว และสอบสวน ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องปรับปรุงแนวปฏิบัติและเสริมสร้างทัศนคติที่เคารพสิทธิมนุษยชน และสอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศ

การจัดเสวนาวิชาการในวาระครบรอบ 3 ปีของการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว เป็นเวทีสำคัญที่เปิดโอกาสให้หน่วยงานภาครัฐ ผู้บังคับใช้กฎหมาย ภาคประชาสังคม นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้เสียหาย ร่วมทบทวนผลการดำเนินงาน แลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์ ตลอดจนระดมข้อเสนอแนะและอุปสรรค เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแนวทางความร่วมมือและข้อเสนอเชิงนโยบายในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน อย่างเป็นรูปธรรม

ในช่วงปีที่ผ่านมา ได้มีการประกาศใช้ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทรมาณและการกระทำที่บุคคลสูญหาย ว่าด้วยการช่วยเหลือ เยียวยา และฟื้นฟูผู้เสียหาย พ.ศ. 2568 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2568 เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางการพิจารณาให้ความช่วยเหลือและเยียวยาแก่ผู้เสียหาย โดยมุ่งเน้นความรวดเร็วและสามารถดำเนินการจ่ายค่าชดเชยได้โดยไม่ต้องรอผลคดี อย่างไรก็ตาม การเยียวยาไม่ได้จำกัดเฉพาะการชดเชยทางการเงิน แต่ยังครอบคลุมการฟื้นฟูด้านจิตใจและสังคม ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาและกระบวนการที่เหมาะสม โดยเฉพาะความเสียหายทางจิตใจหรือ “บาดแผลที่มองไม่เห็น” ซึ่งพิสูจน์ได้ยากกว่าความเสียหายทางร่างกาย

การจัดเสวนาวิชาการในวาระดังกล่าวจึงเป็นเวทีสำคัญในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และผลักดันแนวทางการเยียวยาผู้เสียหายให้ครอบคลุมทุกมิติ อันเป็นส่วนหนึ่งของความรับผิดชอบของรัฐในการคุ้มครองและฟื้นฟูสิทธิของประชาชนอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน

2. บทบาทของ กสม.

นับตั้งแต่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาต่อต้านการทรมาณและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or

Degrading Treatment or Punishment: CAT) เมื่อปี พ.ศ. 2550 ได้ก่อให้เกิดพัฒนาการสำคัญด้านกฎหมายสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ จนนำไปสู่การตราพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำบุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566 อันเป็นก้าวสำคัญในการยกระดับมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย

ในกระบวนการดังกล่าว กสม. มีบทบาทสำคัญอย่างต่อเนื่องยาวนานกว่า 15 ปี ทั้งการผลักดันเชิงนโยบาย การติดตามสถานการณ์ และสนับสนุนการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศ ทั้งนี้ ภายหลังจากการบังคับใช้กฎหมาย กสม. ยังคงทำหน้าที่ติดตาม ประเมินผล และเสนอแนะแนวทางเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย

ตลอดระยะเวลา 3 ปีของการบังคับใช้กฎหมาย กสม. ได้ดำเนินกิจกรรมอย่างหลากหลาย โดยบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคประชาสังคม สถาบันการศึกษา และภาควิชาการ อาทิ การจัดเวทีเสวนาวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบปีที่ 1 และปีที่ 2 ของการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากทุกภาคส่วน และนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเสนอต่อคณะรัฐมนตรี คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทรมานฯ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ ตลอดจนการขับเคลื่อนหลักการสำคัญตามมาตรา 29 ของกฎหมาย ซึ่งมุ่งเน้นการคุ้มครองผู้แจ้งเหตุและการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยส่งเสริมให้ประชาชนสามารถแจ้งเบาะแสหรือเหตุอันควรสงสัยเกี่ยวกับการกระทำทรมานหรือการบังคับให้บุคคลสูญหายต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ตำรวจ อัยการ ฝ่ายปกครอง และกรมสอบสวนคดีพิเศษ ทั้งนี้ กฎหมายยังให้ความสำคัญแก่ผู้แจ้งโดยสุจริต ไม่ต้องรับผิดชอบทางแพ่ง ทางอาญา หรือทางวินัย แม้ภายหลังไม่ปรากฏการกระทำผิดตามที่แจ้ง กสม. จึงได้จัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างศักยภาพภาคประชาสังคม และพัฒนาเครือข่ายเฝ้าระวังการทรมานในระดับพื้นที่ ผ่านกลไกตำรวจชุมชนสัมพันธ์ (Community Policing) ทั้งในส่วนภูมิภาคและกรุงเทพมหานคร โดยเริ่มดำเนินการนำร่องในพื้นที่เขตห้วยขวาง-ดินแดง

ในเชิงวิชาการและการพัฒนาระบบ กสม. ได้ดำเนินโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องมือ มาตรฐาน และกลไกด้านการป้องกัน คุ้มครอง และเยียวยาผู้เสียหายตามพระราชบัญญัตินี้ รวมถึงพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาต่อต้านการทรมาน โดยมีประเด็นสำคัญ ได้แก่

(1) การศึกษาเพื่อจัดตั้งกลไกตรวจเยี่ยมสถานที่ควบคุมตัว (National Preventive Mechanism: NPM) ภายในสำนักงาน กสม.

(2) การพัฒนาแนวทางการสอบสวนที่ไม่บังคับให้รับสารภาพ ตามหลักการสากล เช่น Mendez Principles หรือแนวทาง Peace Model พร้อมทั้งทดลองนำร่องในสถานีตำรวจต้นแบบร่วมกับโรงเรียนนายร้อยตำรวจ ในพื้นที่สถานีตำรวจภูธรนครชัยศรี และสถานีตำรวจภูธรสามพราน

(3) การพัฒนากลไกตรวจสอบถ่วงดุลความเห็นทางการแพทย์ (Second Opinion) เพื่อให้ผู้เสียหายมีหลักฐานทางการแพทย์ประกอบการดำเนินคดี โดยเฉพาะการพิสูจน์ความเสียหายทางจิตใจซึ่งเป็น “บาดแผลที่มองไม่เห็น” รวมถึงการฟื้นฟูในมิติที่ไม่ใช่ตัวเงิน โดยดำเนินการร่วมกับสถาบันกัลยาณ์ราชนครินทร์

นอกจากนี้ กสม. ยังได้ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ ศูนย์ป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำทำให้บุคคลสูญหาย และสำนักงานสอบสวน สำนักงานอัยการสูงสุด เพื่อร่วมกันติดตามสภาพปัญหาจากการปฏิบัติงานจริง วิเคราะห์อุปสรรคและพัฒนาแนวทางแก้ไขปัญหาในเชิงนโยบายอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

3. ผู้เข้าร่วม

หน่วยงานภาครัฐที่ทำหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย หน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ที่มีภารกิจเกี่ยวเนื่อง องค์กรภาคประชาสังคม สถาบันการศึกษา สื่อมวลชน ตัวแทนสถานทูต ตัวแทนผู้เสียหาย ผู้ได้รับผลกระทบ/ครอบครัวเหยื่อ เครือข่ายประชาชน รวมถึง กสม. ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สำนักงาน กสม. จำนวน 221 คน ดังแนบ

4. เป้าหมาย

การดำเนินงานครั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อเปิดพื้นที่รับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน ได้แก่ หน่วยงานรัฐ ผู้บังคับใช้กฎหมาย ภาคประชาสังคม นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้เสียหาย เพื่อรวบรวมข้อมูลและข้อเสนอแนะไปจัดทำเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายเสนอต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งผลักดันให้เกิดการนำไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม อันจะนำไปสู่การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังมุ่งเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่ายทุกระดับ ทั้งหน่วยงานรัฐ ผู้บังคับใช้กฎหมาย ภาคประชาสังคม ผู้เสียหายและครอบครัว สถาบันการศึกษา นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์และสาธารณสุข เพื่อขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาในทางปฏิบัติอย่างบูรณาการ โดยให้ความสำคัญกับการเยียวยาความเสียหายทางจิตใจ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือและองค์ความรู้จากหลายสาขาวิชา ในขณะเดียวกัน ข้อมูลจากเวทีเสวนาจะถูกนำมารวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ เพื่อใช้เป็นฐานในการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย รวมถึงการปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ภายใต้หน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพื่อให้การบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานฯ และระเบียบด้านการเยียวยาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน และบรรลุนิติธรรมของกฎหมายอย่างยั่งยืน

5. สรุปสาระสำคัญ

5.1 กิจกรรมการรับฟังความคิดเห็นต่อระเบียบว่าด้วยการช่วยเหลือ เยียวยา และฟื้นฟูผู้เสียหาย (วันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2569)

กิจกรรมรับฟังความคิดเห็นในครั้งนี้จัดขึ้นเพื่อเปิดพื้นที่ให้ผู้เสียหายและครอบครัว ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้ร่วมแลกเปลี่ยนมุมมองต่อระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำทำให้บุคคลสูญหาย ว่าด้วยการช่วยเหลือ เยียวยา และฟื้นฟูผู้เสียหาย พ.ศ. 2568 ซึ่งถือเป็นกฎหมายลำดับรองที่มีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนกลไกการเยียวยาให้เป็นรูปธรรม

ในการนี้ นายภาณุวัฒน์ ทองสุข รองเลขาธิการ กสม. ได้กล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมกิจกรรม พร้อมเน้นย้ำถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้เสียหายและครอบครัวในการสะท้อนข้อเท็จจริงและข้อเสนอแนะ อันจะนำไปสู่การพัฒนากลไกการเยียวยาที่ตอบสนองต่อความต้องการอย่างแท้จริง

นางธัญสุดา หน่อแก้ว ผู้อำนวยการสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำ
บุคคลสูญหาย กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ได้อธิบายสาระสำคัญของระเบียบดังกล่าว ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อ
วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2568 โดยเน้นหลักการเยียวยาอย่างรวดเร็วตามมาตรฐานสากล โดยไม่ต้องรอ
คำพิพากษาของศาล ครอบคลุมทั้งผู้เสียหาย ญาติ และคนไทยในต่างประเทศ ทั้งนี้ กำหนดอัตราการช่วยเหลือ
เป็นตัวเงินตามลักษณะความเสียหาย ได้แก่ กรณีถูกระทำทรมานหรือถูกบังคับให้สูญหาย จำนวน 500,000
บาท และกรณีถูกระทำอย่างโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี จำนวน 100,000–250,000 บาท
นอกจากนี้ ยังครอบคลุมการเยียวยาในรูปแบบที่ไม่ใช่ตัวเงิน เช่น การฟื้นฟูทางร่างกายและจิตใจ รวมถึง
มาตรการป้องกันการกระทำซ้ำ และการกำกับดูแลหน่วยงานต้นสังกัดของผู้กระทำความผิด ทั้งนี้ ในเชิงการ
ดำเนินงาน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพได้ให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายแล้วจำนวน 33 กรณี ประกอบด้วย
ผู้ถูกระทำทรมาน 9 ราย ผู้ถูกระทำอย่างโหดร้าย 20 ราย และผู้ถูกระทำให้สูญหาย 4 ราย รวมวงเงิน
ประมาณ 8.28 ล้านบาท พร้อมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์เพิ่มเติมเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย โดยเงินที่ผู้กระทำ
ความผิดหรือหน่วยงานต้นสังกัดจ่ายเองจะไม่นำมาหักออกจากเงินเยียวยาของรัฐ และในกรณีที่มีการเรียกเงิน
คืน จะกระทำได้เฉพาะเมื่อปรากฏว่ามีการร้องขอโดยไม่สุจริตเท่านั้น

นอกจากนี้ นายพิทยา จินาวัฒน์ อธิบดีรองปลัดกระทรวงยุติธรรม และที่ปรึกษาประจำ กสม. ได้ร่วม
เป็นวิทยากรในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยมีการแบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมออกเป็น 3 กลุ่มหลัก เพื่อสะท้อน
ประสบการณ์และข้อเสนอแนะ ดังนี้

(1) กลุ่มผู้เสียหายจากการถูกระทำทรมานและการกระทำที่โหดร้ายฯ ได้สะท้อนปัญหาสำคัญ
ได้แก่ ความล่าช้าในกระบวนการสอบสวน การเข้าถึงข้อมูลคดีที่ยังมีข้อจำกัดและขาดความโปร่งใส การไม่รับ
แจ้งความในบางกรณี ตลอดจนการเยียวยาที่ยังจำกัดอยู่เพียงรูปแบบตัวเงิน และระบบคุ้มครองพยานที่ยังไม่
เพียงพอ ส่งผลให้ผู้เสียหายและครอบครัวเผชิญความเสี่ยงต่อการคุกคาม นอกจากนี้ ยังพบว่าเจ้าหน้าที่
บางส่วนขาดความรู้ความเข้าใจในกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะสำคัญ ได้แก่ การพัฒนาช่องทางร้องเรียนที่เข้าถึงได้ง่าย การเปิดโอกาสให้ญาติ
สามารถเข้าถึงข้อมูลคดีได้อย่างสะดวก และการเสริมสร้างระบบคุ้มครองพยาน ครอบครัว และบุคคลใกล้ชิด
อย่างครอบคลุมจนกว่าคดีจะสิ้นสุด

(2) กลุ่มผู้เสียหายจากการถูกระทำให้บุคคลสูญหาย ได้สะท้อนปัญหาการเข้าถึงเอกสารและ
พยานหลักฐานที่มีข้อจำกัด โดยเฉพาะในคดีที่เกิดขึ้นเป็นเวลานานซึ่งหลักฐานเสื่อมสูญตามกาลเวลา รวมถึง
ความไม่เป็นมาตรฐานเดียวกันในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ส่งผลให้คดีที่มีลักษณะใกล้เคียงกันได้รับการ
พิจารณาแตกต่างกัน อีกทั้งกระบวนการดำเนินคดีมีความล่าช้าและสร้างภาระค่าใช้จ่ายแก่ผู้เสียหายจากการ
ต้องติดต่อหลายหน่วยงาน

ข้อเสนอแนะสำคัญ ได้แก่ การกำหนดให้คดีการบังคับให้บุคคลสูญหายไม่มีอายุความ และการ
ปรับโครงสร้างคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการให้มีตัวแทนของญาติผู้เสียหายและกลุ่มชาติพันธุ์เข้ามา
มีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

(3) กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้สะท้อนบริบทเฉพาะพื้นที่ที่มีการใช้กฎหมายความมั่นคง ซึ่งส่งผลต่อความเชื่อมั่นของประชาชนต่อเจ้าหน้าที่รัฐ ความหวาดกลัวในพื้นที่ รวมถึงข้อจำกัดด้านความเป็นอิสระของแพทย์ และการขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ทำให้ญาติไม่สามารถทราบข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ควบคุมตัวได้ อีกทั้งยังพบปัญหาการไม่บันทึกภาพระหว่างการจับกุมและควบคุมตัวผู้เสียหายจำนวนมากยังไม่ได้รับการเยียวยา และคดีขาดความคืบหน้า โดยเฉพาะกรณีการบังคับให้บุคคลสูญหาย

ข้อเสนอแนะสำคัญ ได้แก่ การกำหนดแนวทางการเยียวยาและฟื้นฟูที่ครอบคลุม โดยเฉพาะด้านจิตใจ การขยายขอบเขตการเยียวยาให้ครอบคลุมเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อคืนความเป็นธรรมแก่ผู้เสียหายและครอบครัว ตลอดจนการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายในระดับพื้นที่อย่างทั่วถึง

5.2 เวทีเสวนา: “บาดแผลที่มองไม่เห็น” (วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2569 ช่วงเช้า) ดำเนินรายการโดยนายพิทยา จินาวัฒน์ อดีตรองปลัดกระทรวงยุติธรรม และที่ปรึกษาประจำ กสม. สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

นางสาวปิติกาญจน์ สิทธิเดช กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กล่าวต้อนรับและนำเสนอภาพรวมบทบาทของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ในการขับเคลื่อนงานป้องกันการทรมานผ่านกลไกสมัชชาสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะประเด็นสิทธิในกระบวนการยุติธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบของการกระทำความรุนแรง ซึ่งมีได้จำกัดอยู่เพียงผู้เสียหายโดยตรง หากแต่ยังส่งผลกระทบต่อครอบครัว ชุมชน และสังคมโดยรวม ด้านการกำหนดแนวทางการเยียวยา แม้จะเป็ยบว่าด้วยการช่วยเหลือ เยียวยา และฟื้นฟูผู้เสียหาย พ.ศ. 2568 จะกำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางการพิจารณาชดเชยที่ชัดเจนโดยไม่ต้องรอผลคดี แต่ในทางปฏิบัติ ผู้เสียหายจำนวนมากยังเข้าถึงสิทธิการเยียวยาได้ยาก โดยเฉพาะความเสียหายทางจิตใจซึ่งเป็นลักษณะของ “บาดแผลที่มองไม่เห็น” อันต้องใช้ระยะเวลาในการฟื้นฟู และไม่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยหลักฐานเชิงประจักษ์ในรูปแบบเดียวกับความเสียหายทางกายภาพ ดังนั้น การจัดงานเสวนาวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 3 ปี แห่งการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเปิดพื้นที่ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็น ตลอดจนร่วมกันผลักดันประเด็น “การเยียวยา” ให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพในเชิงนโยบายและการปฏิบัติ

นายสมศักดิ์ ชื่นจิตร ในฐานะตัวแทนผู้เสียหาย ได้ถ่ายทอดประสบการณ์ของครอบครัวก่อนการบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานฯ โดยระบุว่า นายฤทธิรงค์ ชื่นจิตร บุตรชาย ซึ่งยังเป็นเยาวชนในขณะนั้น ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุม ซ้อมทรมาน และคลุมถุงดำเพื่อบังคับให้รับสารภาพในคดีวิ่งราวทรัพย์ เมื่อปี พ.ศ. 2552 แม้ภายหลังจะสามารถจับกุมผู้กระทำความผิดตัวจริงได้ แต่ยังมี การสร้างพยานหลักฐานเท็จเพื่อดำเนินคดีกับบุตรชาย ต่อมา ในปี พ.ศ. 2558 นายฤทธิรงค์ฯ ได้ยื่นฟ้องเจ้าหน้าที่ตำรวจหลายรายต่อศาลจังหวัดปราจีนบุรี โดยศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกเจ้าหน้าที่ตำรวจ 1 นาย อย่างไรก็ตาม ศาลให้รอลงอาญา ด้วยเหตุผลว่าจำเลยเคยประกอบอาชีพตำรวจและเคยทำคุณประโยชน์ต่อสังคม เหตุการณ์ซ้อมทรมานดังกล่าวส่งผลให้ผู้เสียหายมีภาวะความเครียดภายหลังเหตุการณ์สะเทือนขวัญ (Post-Traumatic Stress Disorder: PTSD) อย่างรุนแรง และไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้นอกจากนี้ ครอบครัวชื่นจิตรได้ยื่นฟ้องคดีแพ่งต่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อเรียกร้องค่าเสียหาย อย่างไรก็ตาม

ตาม แม้เวลาจะล่วงเลยมากกว่า 17 ปี คดียังอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา โดยผู้เสียหายและครอบครัว ยังไม่ได้รับการเยียวยาที่เหมาะสม และไม่อาจเข้าถึงความเป็นธรรมได้อย่างแท้จริง

นางโสภภาพรณ พัฒมาสกุล ในฐานะมารดาของพลทหารวรปรัชญ์ พัฒมาสกุล นำเสนอกกรณี บุตรชายซึ่งเป็นทหารกองประจำการในหน่วยฝึกทหารใหม่ กองพันทหารราบที่ 3 กรมทหารราบที่ 21 รักษาพระองค์ ค่ายนวมินทร์ราชินี จังหวัดชลบุรี โดยในปี พ.ศ. 2567 ขณะอายุ 18 ปี ถูกครุฝึกและพลทหารรุ่นพี่ทำร้ายร่างกายต่อเนื่องเกือบ 1 เดือน จนบาดเจ็บสาหัสและเสียชีวิต ต่อมา พนักงานอัยการสั่งฟ้องครุฝึกและพลทหารรุ่นพี่ 13 ราย ในข้อหากระทำความผิดและความผิดอื่นที่เกี่ยวข้องต่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ภาค 2 โดยศาลพิพากษาจำคุก 10 15 และ 20 ปี อย่างไรก็ตาม ครอบครัวยังไม่เห็นด้วยและได้ยื่นอุทธรณ์ ด้านการเยียวยา ครอบครัวยังได้รับความช่วยเหลือเบื้องต้นตามกฎหมาย และได้ยื่นฟ้องต่อศาลปกครองเพื่อเรียกค่าเสียหายจากกองทัพบก ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

นายแพทย์ณัฐกร จำปาทอง ผู้อำนวยการโรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นราชนครินทร์ นำเสนอประเด็นการเยียวยาบาดแผลทางจิตใจ ภายใต้โครงการวิจัยที่ดำเนินร่วมกับ กสม. (พ.ศ. 2566–2567) เพื่อพัฒนาเครื่องมือและระบบคุ้มครองตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานฯ และกรอบอนุสัญญาาระหว่างประเทศ โดยมุ่งพัฒนาแนวทางการให้ความเห็นทางการแพทย์ (second opinion) เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในกระบวนการยุติธรรม รวมถึงแนวทางเยียวยาผู้เสียหายที่มักไม่ปรากฏบาดแผลทางกาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การวินิจฉัยบาดแผลทางจิตใจมีความซับซ้อนและใช้เวลานาน บางกรณีต้องใช้เวลาถึง 6 เดือน และอาศัยความเห็นจากจิตแพทย์หลายราย อย่างไรก็ตาม ระบบปัจจุบันยังขาดกลไกรองรับเฉพาะบุคลากรทางการแพทย์และสหวิชาชีพยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย ส่งผลให้การเยียวยาไม่ตรงจุดและซ้ำเติมความทุกข์ของผู้เสียหาย จึงมีข้อเสนอให้พัฒนากระบวนการเฉพาะสำหรับผู้เสียหายจากการทรมานและการบังคับให้สูญหาย รวมถึงเครื่องมือประเมินที่เหมาะสม และส่งเสริมความรู้แก่บุคลากร ขณะเดียวกันการให้ความเห็นทางการแพทย์ยังเผชิญข้อจำกัดด้านความปลอดภัยของผู้เชี่ยวชาญ ทั้งนี้ การเข้าถึงความยุติธรรมถือเป็นส่วนหนึ่งของการเยียวยาทางจิตใจ โดยบาดแผลจะคลี่คลายได้เมื่อรัฐยอมรับข้อเท็จจริงและคืนศักดิ์ศรีแก่ผู้เสียหายผ่านกระบวนการที่โปร่งใสและเป็นธรรม

นางสาวนริลักษณ์ แพไชยภูมิ ผู้อำนวยการกองสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ผู้แทนกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กล่าวถึงพัฒนาการตลอด 3 ปีของการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมของไทยเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม พบว่าความเสี่ยงต่อการกระทำความผิดไม่ได้จำกัดเฉพาะเจ้าหน้าที่ทหารหรือตำรวจ แต่ยังครอบคลุมถึงบุคลากรทางการศึกษา โดยเฉพาะการกระทำที่เข้าข่ายโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี ในด้านการเยียวยา ปัจจุบันมีผู้เสียหายได้รับการชดเชยเป็นเงินแล้ว 33 กรณี รวมประมาณ 8.2 ล้านบาท ขณะเดียวกัน ยังมีการช่วยเหลือในรูปแบบอื่น เช่น การสนับสนุนทางคดีและการประสานส่งต่อกรมสุขภาพจิตเพื่อดูแลผู้เสียหายและครอบครัว อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อท้าทายสำคัญ ได้แก่ การขาดช่องทางประสานงานเฉพาะสำหรับกรณีการทรมานและการบังคับให้สูญหาย ซึ่งส่งผลให้การช่วยเหลือล่าช้า รวมถึงบุคลากรทางการแพทย์ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายดังกล่าว ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการเยียวยาในทางปฏิบัติ

นางสาวพรพิมล มุกขุนทด ทนายความจากมูลนิธิผสานวัฒนธรรม กล่าวถึงการดำเนินคดีในช่วงก่อนการบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานฯ ซึ่งต้องอาศัยฐานความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาเป็นหลัก ต่อมาเมื่อมีกฎหมายเฉพาะ พบว่ามีคดีที่สามารถนำขึ้นสู่ศาลได้แล้ว 3 คดี ได้แก่ คดีฐานกระทำโหดร้ายฯ 2 คดี และคดีฐานกระทำทรมาน 1 คดี โดยเฉพาะกรณีครูฝึกกระทำโหดร้ายต่อพลทหาร ซึ่งนับเป็นกรณีแรกที่มีการฟ้องเจ้าหน้าที่ทหารต่อศาลพลเรือน แม้ในระหว่างพิจารณาคดีจะมีข้อโต้แย้งเรื่องเขตอำนาจศาล แต่ท้ายที่สุดได้ข้อยุติว่าอยู่ในอำนาจของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ถือเป็นพัฒนาการสำคัญของกระบวนการยุติธรรมไทย

5.3 เวทีเสวนา ข้อท้าทายและข้อเสนอแนะต่อการบังคับใช้กฎหมายและระเบียบว่าด้วยการเยียวยาฯ (วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2569 ช่วงบ่าย) ดำเนินการเสวนาโดย นางสาวสัณห์วรรณ ศรีสด ผู้แทนคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล (ICJ) สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ศาสตราจารย์ณรงค์ ใจหาญ กรรมการตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานฯ และประธานอนุกรรมการด้านกฎหมาย ได้สะท้อนปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติ ได้แก่ ทศนคดีของเจ้าหน้าที่ บทบาทของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ รวมถึงความล่าช้าในกระบวนการดำเนินคดี และการบังคับใช้หลักไม่ส่งกลับไปเผชิญอันตรายตามมาตรา 13 โดยคณะกรรมการอยู่ระหว่างพัฒนากลไกประเมินความเสี่ยงมาตรฐานเพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ ตลอดจนพิจารณาความเหมาะสมของการกำหนดอายุความในคดีทรมานและบังคับสูญหาย นอกจากนี้ ยังมีประเด็นปัญหาการตีความกฎหมาย โดยเฉพาะมาตรา 22 เกี่ยวกับการบันทึกภาพและเสียงระหว่างการควบคุมตัว ซึ่งยังมีความไม่ชัดเจนในนิยามของ “การควบคุมตัว” ส่งผลให้เกิดข้อถกเถียงเกี่ยวกับจุดเริ่มต้นของการบันทึก และอาจก่อให้เกิดช่องว่างในการกระทำมิชอบ ทั้งนี้ ได้เสนอว่าการบันทึกภาพและเสียงควรเป็นหน้าที่บังคับ มิใช่ดุลพินิจ เพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลตลอดช่วงเวลาที่อยู่ภายใต้อำนาจรัฐ

นายเทพสิทธิ์ เกียรติเดชปัญญา อัยการประจำสำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายการสอบสวน ๑ สำนักงานการสอบสวน สำนักงานอัยการสูงสุด ชี้ให้เห็นข้อท้าทายในการพิจารณากรณีผู้ถูกควบคุมตัวที่มีบาดแผล ซึ่งอาจเกิดได้จากหลายสาเหตุ จึงจำเป็นต้องใช้ดุลพินิจอย่างรอบคอบและเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย เช่น กรณีการใช้กำลังเพื่อระงับเหตุ มิใช่การทรมานหรือย่ำยีศักดิ์ศรี ทั้งนี้ การบันทึกภาพและเสียงตามมาตรา 22 ควรครอบคลุมช่วงเวลาที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เพื่อยืนยันความโปร่งใสของเจ้าหน้าที่

ในกรณีการบังคับให้บุคคลสูญหายในต่างประเทศ การดำเนินคดีจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งขึ้นอยู่กับอำนาจอธิปไตยของรัฐนั้น ๆ อุปสรรคสำคัญคือไม่ได้รับความร่วมมือ ส่งผลให้ขาดพยานหลักฐาน และไม่สามารถพิสูจน์องค์ประกอบสำคัญของความผิด เช่น การระบุว่าผู้กระทำเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงทำให้การสอบสวนไม่มีความคืบหน้า

นายรัชพล พันธุ์ชาติ ผอ. ส่วนสอบสวนการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย ๑ ผู้แทนกรมสอบสวนคดีพิเศษ กล่าวถึงข้อท้าทายจากการรับเรื่องร้องเรียนว่า หลายกรณีขาดพยานหลักฐาน โดยเฉพาะเมื่อไม่มีการแจ้งการควบคุมตัว ซึ่งไม่เข้าข่ายความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการ

ทรมานฯ อีกทั้งเหตุการณ์มักเกิดในสถานที่ปิด เช่น ค่ายทหาร หรือพื้นที่ไม่มีกล้องบันทึกภาพ ทำให้ผู้เสียหายเป็นพยานเพียงรายเดียว นอกจากนี้ เมื่อผู้ถูกกล่าวหาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ย่อมมีความเชี่ยวชาญในการปกปิดพยานหลักฐาน ส่งผลให้การสืบสวนมีความยากลำบาก โดยเฉพาะกรณีการทรมานที่ไม่ปรากฏบาดแผลทางกาย ส่วนการพิสูจน์ความเสียหายทางจิตใจยังขาดผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง และแนวคำพิพากษาศาลฎีกายังกำหนดเกณฑ์ค่อนข้างสูง โดยต้องเป็นความผิดปกติทางจิต เช่น โรควิตกกังวลหรือโรคจิตเภท มิใช่เพียงความหวาดกลัวทั่วไป จึงสะท้อนปัญหาการตีความกฎหมายที่ยังไม่ชัดเจน

6. ข้อเสนอแนะจากเวทีเสวนา

ผู้เข้าร่วมการเสวนาได้เสนอแนะประเด็นสำคัญซึ่ง ทั้งนี้ สำนักงาน กสม. จะได้นำไปประกอบการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย การปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นुकคลสูญหาย พ.ศ. 2565 เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สมดังเจตนารมณ์ของกฎหมายต่อไป ดังนี้

6.1 ผู้เสียหายและครอบครัวควรได้รับการเยียวยาอย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงการแสดงคำขอโทษจากรัฐอย่างจริงจัง เพื่อฟื้นฟูความเชื่อมั่นและความพึงพอใจ

6.2 องค์ประกอบของคณะกรรมการระดับชาติตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานฯ ส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงควรเพิ่มสัดส่วนผู้เชี่ยวชาญและตัวแทนผู้เสียหาย

6.3 ควรมีมาตรการเยียวยาย้อนหลังสำหรับเหตุการณ์ก่อนกฎหมายมีผลใช้บังคับ โดยถือเป็นความรับผิดชอบของรัฐในการฟื้นฟูผู้เสียหายให้กลับสู่สภาพเดิมได้มากที่สุด แม้กฎหมายไม่อาจบังคับโทษย้อนหลังได้

6.4 ควรพัฒนาระบบเยียวยาทางจิตใจให้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งพัฒนาเครื่องมือประเมินและระบบความเห็นทางการแพทย์ที่เป็นมาตรฐานและเป็นอิสระ

6.5 ควรส่งเสริมมาตรการเชิงป้องกันและการเผยแพร่ความรู้ทั้งในภาครัฐและประชาชน ควบคู่กับระบบบันทึกและตรวจสอบการควบคุมตัวที่โปร่งใส

6.6 รัฐต้องแสดงความรับผิดชอบอย่างชัดเจน เพื่อป้องกันการลายนวลพินิจและฟื้นฟูความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรม

กลุ่มงานเสนอแนะการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย 2 สำนักกฎหมาย

31 มีนาคม 2569